

Kršćanska biblioteka

www.monfortanci.com

MISTIKA I MISTIČNO ISKUSTVO KAO TAKVO

Mistika i mistično iskustvo kao takvo

A što je mistika? Promatrano studijski, to je onaj dio duhovnog bogoslovlja koji se bavi oblicima ulivene kontemplacije. Uzeta životno, to je novi i najviši način spoznaje Boga na zemlji. Sastoji se u nadnaravnom i neposrednom iskustvu božanskoga, u doživljaju Apsolutnoga. Mistika je intimna spoznaja transcendentalnoga svijeta. Religiozni doživljaj najvišeg reda. Časovito ujedinjenje s Bogom, prije smrti, dakle u tijelu. Prate ga estetski, emocionalni, intelektualni, a često i fiziološki elementi, tako da obuhvaća čitava čovjeka. Mistik se osjeća sjedinjen s Bogom po nadnaravnom gledanju i iskustvu, oslobođen od svojih ograničenosti i uzdignut nad sama sebe. Mističko doživljavanje je puni rascvat milosnog života u kršćanskoj duši, kruna sveg asketskog nastojanja. To je zemaljski predujam nebeske sreće. Uvod u blaženo gledanje.

Mistika je vjerski prafenomen, poznat svim religijama (taoizam, brahmanizam, zen, orfejski i dionizijski misterij, gnosis/. To je tzv. "naravna mistika" . U bilo kojem obliku da nam se predstavlja, naravna mistika se nalazi na krivom putu, jer drži da čovjek može sam po sebi, svojim naravnim sposobnostima, izvjesnim metodama i određenim tehnikama - većinom tajnovitim i simboličnim - postići sjedinjenje s Božanstvom. Zanimljivo je da Stari Zavjet ne zna za mistiku. Bog se ljudima objavljuje, proroci imaju vizije i nadahnuća, ali nikada u privatne ili mističke svrhe. Evanđelja govore o eshatološkom, ali ne o mističkom sjedinjenju s Bogom. Kod Ivana se naslućuju prvi mistički elementi. Pavao ima mističke zanose, ali o njima nerado govori (II Kor. 12, 2). Njegova mistika je pneumatska i eshatološka.

Prvi kršćani se bore s krivim gnostičkim misticizmom. Kršćanska mistika dobiva svoj zamah nastankom monaštva. Ali već Kasijan upozorava: nema mistike bez asketskog života. Areopagita stvara kršćansku mističku terminologiju. U srednjem vijeku se pojavljuju dva mistička pravca (dominikanski i franjevački) i veliki broj duša obdarenih mističkim znakovima (sv. Franjo Asiški, sv. Brigita, dvije Mehtilde, sv. Katarina Sijenska., sv. M. M. Pazzi, Tauler, bl. H. Suso, sv. Ignacije Loyola., sv. Terezija Avilska, sv. Ivan od Križa...) U novije doba su poznati kao mistici: sv. Ivan Vianey, sv. Mala Terezija, bl. Elizabeta od pr. Trojstva, Ch. de Foucauld, G. Galgani, Newman, K. Emmerich, Edith Stein i dr. Mistički se doživljaji mogu teško izreći ljudskim jezikom. U tu svrhu se mistici obično služe slikama, simbolima i metaforama.

Objekt mističkog iskustva je gledanje sakrivenog Boga. Premda je u sebi "svjetlo", na zemlji nam Bog ostaje sakriven . Bog naime nije predmet naših sjetila niti ga preko njih možemo upoznati. Uza sve to - kako tvrdi većina teologa - svi su kršćani pozvani na mistički život. Mnogi ga, doduše, nikada ne postignu. Pače niti svi sveci (npr. mučenici). Postoji i velik broj mistika koje Crkva nije kanonizirala. Neki od njih su imali samo kratkotrajne i prolazne mističke doživljaje, a neki su uživali trajna mistička stanja ("duhovne zaruke").

Mistika promatrana kao teološko istraživanje dio je teologije duhovnosti koja se bavi ulivenim i nadnaravnim dijelom puta duhovnog iskustva do kojega vjernik ne može doći nikakvim svojim nastojanjem jer se radi o čistom Božjem daru. A ako govorimo o mistici kao mističnom iskustvu, onda je to novi i viši stupanj spoznaje i sjedinjenja s Bogom na zemlji, a sastoji se od nadnaravnoga i neposrednoga iskustva Božje prisutnosti u duši. Mistična duša živi u potpunom predanju i osjeća se vođena Duhom Svetim, sjedinjena s Bogom po nadnaravnom kontemplativnom motrenju i iskustvu, uzdignuta iznad same sebe, preobražena u Krista.¹ Put kojim Bog vodi dušu do vrhunaca mističnog iskustva obično počinje iskustvom

¹ C.V. Truhlar, *L'esperienza mistica*, Rim, 1985., Izvršna studija o svim bitnim elementima mističnog iskustva; J. Jaegen, *Mistični život milosti*, Split, 1983., donosi opis rastućeg mističnog iskustva sve do vrhunaca mistike ili mističnog braka.

početne kontemplacije i pasivnih čišćenja duše u tamnim noćima u kojima Bog ulijeva svoj Duh u dušu, a ona ga ne može potpuno prihvatiti zbog vlastite nepročišćenosti. U tom iskustvu duša doživljava duhovni život kao pasivno iskustvo, tj. svojim molitvama, naporima volje i razuma ne može u ta iskustava niti ući, niti iz njih pronaći izlaz, nego ih prihvaća i prikazuje Bogu čekajući da on učini svoje djelo u njoj. Kontemplativna molitva u kojoj se Bog očituje i daruje duši je sastavni dio čišćenja i preobraženja duše, prati je i duhovno jača u svim iskustvima prolaska kroz tame i suhoće, pa i onda kada se osjeća ostavljenom, ta dinamika prati dušu sve do sjedinjenja.

Osim karmelskih svetaca i sv. Alfons Liguori navodi i rast same kontemplativne molitve koji od početnog stupnja molitve sabranosti ili čisto kontemplativnog mirovanja, preko pozitivne (potvrđne) i negativne (niječne) kontemplacije, kontemplacije nadnaravne sabranosti i smirenosti (mira), te negativne kontemplacije jasnog potamnjenja vodi dušu do mističnog sjedinjenja s Bogom. A i u samom sjedinjenju svetac ukazuje na rastuću dinamiku triju vrsta sjedinjenja s Bogom te razlikuje: jednostavno sjedinjenje, sjedinjenje zaručništva u kojem duša sjedinjenje s Bogom još ne kuša kao trajno stanje, i duhovni brak kao vrhunac mističnog preobraženja u kojem duša kuša sjedinjenje s Bogom kao trajno mistično stanje.² Upravo o tom vrhunskom mističnom iskustvu je sv. Ljudevit govorio kada je kazao prijatelju Blainu da osjeća u duši trajnu Isusovu i Marijinu prisutnost.

Taj postupni duhovni rast u iskustvu mističnog sjedinjenja s Bogom može se karakterizirati kao pojednostavljenje cjelokupnog duhovnog života. Duša koja kroči tim putem, doživljava ljubav prema Bogu i sjedinjenje s njime kao isključivu privlačnost, kao žarku želju i čežnju za Bogom koja se kuša kao jedna vrsta nutarnjeg mučeništva te ljubav postaje primarni motiv svih svojih nastojanja.

Ako bismo htjeli općenito opisati mistično iskustvo, onda treba kazati da se radi o neposrednom iskustvu sjedinjenja s Bogom gledanog kao prisutnog i transcendentalnog. To iskustvo duša živi u potpunom predanju, a doživljava ga kao čisti Božji dar koji je zahvaća i potpuno preobražava u sjedinjenju bića, života, djelovanja po ljubavi s Bogom. Duša ima potpuni osjećaj Božje prisutnosti kao novost u duhovnom životu koji je preobražava, osjećaj pasivnosti ili besplatnog dara tog iskustva, te osjećaj neizrecivosti kako se Boga daruje ili objavljuje, ili onoga kako to ona sama proživljava te korištenje simbola i slika da bi to izrazila.

Uz mistična iskustva se obično povezuju i posebni mistični fenomeni kao što su viđenja, nutarnji govori, krvarenja, izbijanje svjetla, stigme, lebdenja, bilokoacije i druge slične pojave koje su samo popratne stvari i manifestacije mističnog iskustva, nipošto bit mistike, a još manje bilo kakav dokaz svetosti osobe. Bit mistike nije u tim fenomenima koji kod nekih mistika mogu potpuno izostati kao kod sv. Terezije od Djeteta Isusa ili sv. Dominika Savia.

Srž mistike je neposredno, izravno i osobno ulijevanje Boga u dušu koji osobno čisti, prožima, preobražava, misli, volju, osjećaje, pamćenje i maštu te sjedinjuje duše sa sobom po ljubavi. Ni mistična iskustva nisu sva ista. Ona se razlikuju po naglascima i opisima samoga iskustva.

Tipologiju mističnoga iskustva možemo podijeliti u tri velike skupine prema dominantnim naglascima, a u opisu jednoga mističnoga iskustva mogu biti prisutni elementi iz drugih skupina. Prva je mistika usredotočena na objekt svoga iskustva.

U tu skupinu spadaju: kozmička mistika u kojoj je naglašen skladan odnos sa stvorenim svemirom; spekulativna ili intelektualna mistika koja naglašava misaoni, spoznajni proces duše, te afektivna mistika koja inzistira na osobnom odnosu s Bogom ljubavi, a u

² Sv. Alfons Liguori, nav. dj. str. 24-45. Na samo njemu svojstven genijalno jednostavan način opisuje teme koje smo ovdje spomenuli.

svojem klasičnom obliku postaje zaručnička. Brojni sveci su predstavnici upravo ovog mističnog iskustva.

Druga skupina, manje poznata, je mistika usredotočena na djelovanje i apostolat, a usmjerena je na iskustvo sudjelovanja u Božjem djelovanju u povijesnom trenutku i sudjelovanje mistika u tom djelovanju. Kao predstavnike te mistike, autor navodi sv. Ignacija Loyolskog, sv. Vinka Paulskog i bl. Tereziju iz Kalkute.

Treća skupina je mistika usredotočena na subjekt, na samu osobu koja proživljava mistično iskustvo s opisom temeljnih unutarnjih stavova duše koja ide putem sjedinjenja s Bogom u mističnom iskustvu. U ovu kategoriju spada mistika koja inzistira na posveti Bogu i sudjelovanje u Isusovu životu, čiji je glavni predstavnik kardinal de Berulle te mistika koja opisuje ne toliko objekt svoga iskustva, nego njegov unutarnji proces. Sv. Terezija Avilska je najveći predstavnik ove mistične struje.³

Gradivni elementi mističkog fenomena

Mistični je fenomen kompleksan. Pa ipak, možemo u njemu razlikovati nekoliko gradivnih elemenata koji će nam pomoći da prodremo u njegovu bit. U praksi će ipak biti teško označiti linije razdvajanja koje odvajaju pojedine elemente.

1. Mistično je iskustvo prije svega iskustvo radikalne PASIVNOSTI: onostrano, otajstveno osvaja i preplavljuje ljudsko postojanje. Neki u tome vide plod jedne posve slobodne milosti Božje;

drugi pak to tumače kao rezultat praznine i suspenzije duševnih moći što si je mistik sam priskrbio i koje ostavljaju čovjeka u jednom novom identitetu, svjetlu u koje je uronjeno njegovo biće. U oba slučaja se aktivno jastvo gubi i rasipa; uspostavlja se nov način življenja u ovisnosti o otkrivenom otajstvu. Postoji diskontinuitet i lom između redovitog života i novog postojanja koje je osvojeno nečim ili nekim koji od toga časa ima inicijativu u životu mistika.

Ova pasivnost razlikuje mistiku od magije, koja je pokušaj dominiranja Drugim ili manipuliranja otajstvom. Pasivnost mistike nije inercija niti odsutnost aktivnosti. Dno čovjeka ne ostaje neaktivno, štoviše, aktivnije je nego ranije; no sad je to jedan drugi, različiti subjekt koji ravna i vodi tu aktivnost; to je i iskustvo jedne nove sile koja proizlazi iz Drugog ili iz otajstva koje je osvojilo čovjeka, odnosno iz svjetla koje ga je preobrazilo. Ova nova sila uspostavlja egzistencijalnu promjenu i sve skupa postaje unutarnji izvor religiozne energije. Mistik je skupa najpasivniji čovjek i najjači u kozmičkoj i duhovnoj domeni, dajući tom pridjevu prošireno značenje. Iskustvo se ugrađuje u život i na neki ga dinamični način transformira.

2. U svim tipovima mističnog iskustva nalazimo ideju TOTALITETA: bilo da se radi o nekoj vrsti proširenja svijesti s nekom sposobnošću sveopćeg spoznavanja, bilo da se radi o integriranoj kozmičkoj percepciji ili da se radi o nekom obuhvaćanju totaliteta bitka, pojam koji pripada navlastito konceptu božanskog života. Ovaj totalitet daje odjednom pristup ontološkoj, psihološkoj i duhovnoj punini. Ima se osjećaj da mu ništa ne izmiče. Različite tipologije mistike stavljaju naglasak na taj odnos sa sveopćim i s totalitetom u mističnom iskustvu. Onaj koji ga uživa ima svijest - a to je neka nova stvar - da je nadvladao stanje podvojenosti: dano mu je razriješiti sve suprotnosti svijeta fenomena i on ostvaruje koincidenciju suprotnosti.

3. SPOZNAJA u mističnom iskustvu nije filozofska i ne da se svesti ni na jedan oblik redovite spoznaje. Pa ipak, lako je otkriti u mističnom iskustvu jedan novi tip intuitivne i unitivne (sjedinijujuće) spoznaje. Gotovo uvijek mistici tvrde da su otkrili istinu ili pravo lice

---

³ Ch. A. Bernard, nav. dj. str. 496- 498.

stvari, ili pak narav Bude, ili da su vidjeli slavu Božju. Mistično je iskustvo karakterizirano jednim novim, intenzivnim i stabilnim načinom spoznavanja stvarnosti. Radi se o novom tipu spoznavanja skrivene i otajstvene stvarnosti. Redovita, diskurzivna, apstraktna i sastavljena spoznaja nestaje, daje mjesta izravnom i jednostavnom pogledu koji se istovremeno identificira sa spoznatim i nadilazi dvojstvo subjekta i objekta. Radi se o intuitivnoj spoznaji koja nema ništa zajedničko s razmišljanjem. Ova nova spoznaja nosi sa sobom novu vlastitu vrstu sigurnosti, ona je istovremeno iskustvena i ukusna (slasna).

Da li ova spoznaja i ovo iskustvo pretpostavljaju jedan istinski kontakt s apsolutnim, odnosno Apsolutnim? Spoznajno je iskustvo ovdje bez sumnje, transcendentnog karaktera; prelazi se s redovitog iskustva duše na izvanredno iskustvo koje doseže tu istu dušu u njenim dubinama. Ljudska duša posjeduje jednu refleksivnu spoznaju sposobnu percipirati nematerijalni objekt, neku vrijednost, apsolutno, Boga samoga.

Do koje mjere ova iskustva mogu doprijeti do Boga? Svaki mistik, dopirući do posljednje granice svoga bića, ulazi u svojoj intimnoj dubini u dodir s Bogom, i to u tom smislu da se u najdubljem dnu njegovoga (mistikovoga) jastva vrši Božja djelatnost po kojoj sve postoji (sveti Ivan od Križa bi rekao da je Bog u svakoj duši prisutan po biti, to jest po tome što je dinamički stvara i održava u postojanju). Bog i najsržnije dno čovjeka su ujedinjeni uzročnom vezom, koja se združuje s prisutnošću Boga neizmjernosti, a ne radi se o prisutnosti po milosti (jer će i Ivan od Križa reći da je drugi način prisutnosti Boga u čovjeku po milosti [sakramentalnoj, posvetnoj, aktualnoj...] i treći je način mistični, to jest osobni, izravni i neposredni...). Božje djelovanje nije zamjećeno na izravan način niti putem razmišljanja, nego u svome učinku. U slučaju kršćanskih mistika, na najvišim stupnjevima ovoga iskustva može se govoriti o "neposrednoj intuiciji Boga" po J. Marechal. Ova intuicija (kontakt) nije plod osobnog procesa interiorizacije nego je slobodni dar Božji.

4. Mistično iskustvo ima svoje izuzetne, JAKE TRENUTKE (momente). To su odlučujuća iskustva koja se daju i precizno datirati jer su povijesnoga karaktera. Ponekad, ali ne uvijek, popraćena su psiho-somatskim manifestacijama koja su kao znak, izražajni govor jakih trenutaka: to si na primjer ekstaze, ugrabljenja, svjetlucavost, mirisavost i tako redom. Potrebno je reći da ima istinskih mističnih iskustava i bez tih fenomena, pa stoga mistika nije sve što je a-normalno. Ne sastoji se u tim fenomenima "mistični čin", neobjašnjiv s običnog psihološkog stajališta. Odakle dolaze onda ti fenomeni? Oni su posljedica ljudske slabosti i razlike koja postoji između ljudskog, imanentnog, i božanskog, transcendentnog. Ono što se događa u srži bića ponekad se, zbog jedinstva ljudskog bića i veza koje postoje među pojedinim njegovim dijelovima, i zbog naravi samog mističnog događanja, prelijeva i na "rubne dijelove" čovjeka, a to su psiha i tijelo.

5. U mistici se prelazi IZ ISKUSTVA K "BIĆU". Mistika se ne svodi na prolazna iskustva, ona završava tako da stvara jedno "stanje" koje daje utisak da se već nadvladalo vrijeme i da se koincidira s časom vječnosti; u tom smislu ona podvlači povijesnost sadašnjeg ljudskog života i već omogućuje čovjeku doprijeti do stanja vječnosti. Kršćanski mistici, držeći se Biblije, govore o smrti, umiranju svijetu, osjetima, grijehu i svemu što nije Bog. Ovo novo stanje kršćanski i općenito teistički se opisuje i simbolikom braka, duhovne zaruke, duhovno vjenčanje....